

ПРОБЛЕМА КОХАННЯ В ФІЛОСОФІЇ Е. ФРОММА

Запорізька державна інженерна академія, кафедра УСФН

Проблему кохання було розглянуто Е. Фроммом у його праці «Мистецтво любити» (1956), яка згодом стала однією з найпопулярніших його книг.

Е. Фромм з самої передмови попереджує нас, що ані любов, ані його книга не передбачають інструкцій чисто технічного характеру. «Любов - не сентиментальне почуття, яке може випробувати кожен», - пише Е. Фромм. Здатність переживати кохання тісно пов'язана з рівнем розвитку особи, її зрілістю. Для того, щоб кохати, потрібна дійсна людяність, дисципліна, відвага і віра. Е. Фромм як дослідник культури і суспільства відзначає, що в деяких культурах людині цього важко досягти. Але, що характерно для нього, відзначає, що складнощі не повинні нас зупиняти. Складнощі потрібно прагнути зрозуміти, а в результаті глибокого розуміння знайти умови їх подолання.

Отже, першочерговий принцип книги «Мистецтво любити» полягає в тому, що кохання не є чимось досяжним, приємним і випадковим, кохання, як будь-яке мистецтво, вимагає зусиль і знань. У той же час в сучасній культурі Е. Фромм бачить прямо протилежне ставлення до кохання: люди прагнуть викликати його до себе, а не кохати самим. Е. Фромм відзначає, що «для більшості людей нашої культури вміння порушувати любов - це, по суті, з'єднання симпатичності і сексуальної привабливості». Таким чином, кохання з проблеми здатності перетворюється на проблему об'єкту, первинним виявляється знаходження гідного об'єкту, а не власна здатність кохати.

Е. Фромм прагне провести аналіз причин, що призвели до такого плачевного ставлення до кохання в сучасному суспільстві. Він відзначає, що для сучасного суспільства найбільш характерні ідеї необмеженого вжитку й взаємовигідного обміну, що накладає свій ваговитий відбиток і на уявлення про стосунки між людьми. Цінність об'єкту кохання визначається за його соціальною привабливістю подібно до того, як упаковка вказує на значущість товару. «Чи варто дивуватися, - відзначає Е. Фромм, - що в культурі, де превалує ринкова орієнтація і де матеріальний успіх представляє видатну цінність, людські любовні відносини йдуть тим же зразком».

Як же все-таки можливо опанувати мистецтво любити? Е. Фромм виділяє в цьому мистецтві, як і в будь-якому іншому, три складові: теорію, практику та зосередження на самому мистецтві як на чомусь найбільш коштовному. Щоб опанувати мистецтво, воно повинне стати найважливішою цінністю, і тут розкривається проблема кохання для сучасної людини, для якої велику цінність частіше за все представляє зовсім не любов, а успіх, престиж, гроші, влада. Кохання, що не приносить ні грошей, ні якої-небудь відчутної користі, виявляється негідною для докладання зусиль сучасної людини.

Позначивши вихідні проблеми, Еріх Фромм переходить до заявленого розгляду теорії і практики любові.

Теорія любові повинна передбачати теорію людського існування, любов власне і є відповіддю на проблему людського існування. Хоча вияви турботи тварин ми сприймаємо як еквівалент кохання, для них ці стосунки вкорінені в інстинктивній природі. Для людини подібна гармонія з природою назавжди втрачена, але натомість людина отримує розум і усвідомлення своєї відокремленості.